

Dil Bilgisi Konularının Öğretim Sorunları

Ahmet Zeki GÜVEN

Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi ABD, ahmetzekiguven@hotmail.com

Özet

Dil bilgisi öğretimi yıllardan beri gerek ilköğretimde, gerekse orta öğretimde hep sorun olmuştur. Dil bilgisi konularının sevilmemesi, bu konuların öğrencilerce öğrenilmesinde başarısızlıklara yol açmıştır. Bu nedenle öğrenciler, özellikle dil bilgisi konularına karşı olumsuz bir tutum geliştirmişlerdir.

Bu çalışmada dil bilgisi konularının öğretilmesi sorunu üzerinde durulmuştur. Öncelikle dil bilgisi konularının öğretiminde karşılaşılan temel problemler belirlenmiş, ardından dil bilgisi konularının öğretilmesiyle ilgili daha önce bu alanda öne sürülmüş fikirler ortaya konulmuştur. Bu görüşlerin olumlu ve olumsuz yönleri belirlenmiş, son olarak da dil bilgisi konularının öğretiminde izlenilmesi gerekli yollar önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dil bilgisi, Türkçe öğretimi, öğretim yöntemleri.

Problems of Teaching Linguistics Subjects

Abstract

Teaching syntax has been a continuous problem both in terms of primary education and secondary education. Because of this dislike on grammar, it causes failure on learning these subjects by students. For this reason, students develop negative attitudes towards particular issues of grammar.

In this study, it has been focused on the problems of teaching linguistic subjects. Primarily, it has been tried to define main problems in teaching syntax. Then it has been explained the previous ideas developed in this issue. It has been tried to define the positive and negative aspects of these ideas. Finally it has been advised optimal ways of teaching syntax.

Key Words: Linguistics, Turkish education, teaching methods.

Giriş

Dil bilgisi, “Bir dilin ses, biçim ve cümle yapısını inceleyip kurallarını tespit eden bilim dalıdır (Türkçe Sözlük, 2005: 529). Bir diğer tanımla dil bilgisi; bir dilin okuma, dinleme, izleme, konuşma, yazma temel becerilerini destekleyen kurallar bütünüdür.

Dilbilgisi doğru konuşma, doğru düşünme ve doğru yazmaya yardımcı çalışma alanıdır. Doğru ve nitelikli dil bilgisi öğretimiyle öğrenciler, dilin kapasitesini, kullanım alanlarını, sınırlarını ve imkânlarını ortaya çıkarır. Özellikle anadili öğretiminde hedeflere, anlama ve anlatma etkinlikleriyle ulaşılırken, bu etkinlikler yazım ve noktalama çalışmalarısıyla desteklenir (Sever, 2000).

Öğrenci açısından Türkçenin yapısını oluşturan ve işleyiş kurallarını tanımlayan bilgilere sahip olmak oldukça önemlidir; ancak bunlardan daha da önemli olanı bu kuralların konuşma, yazma, dinlemeyle ilgili dil etkinliklerinde uygulanmasıdır. Dolayısıyla dil bilgisi öğretimi kuramsal bilgiler vermeye değil, uygulamaya dayalı olmalıdır (Türkçe 6-8 Programı, 2005: 7-8). Dil bilgisi çalışmalarının en büyük faydası insanın dilin fonksiyonlarını tam anlamıyla anlamasıdır. Yapılacak dil bilgisi çalışmaları sayesinde öğrenciler, farklı sosyal ve kültürel gruplar arasındaki dil farklılıklarını kendileri kavrayabilir, dildeki gelişme aşamalarını tanımlar ve insanların dili nasıl öğrenebilecekleri hakkında genellemeler yapar (Tchudi ve Thoma; Akt. Huchinson vd., 2002).

Dil bilgisi, dil ile anlatım şekillerini inceler, örnekler üzerinde şemalar yardımıyla dilin genel ve özel kurallarını ve bu kuralların birbirleriyle ilgilerini ortaya koyar. Bu sayede de dilin doğru ve hızlı bir şekilde öğrenilmesi ve kullanılması sağlanır (Özbay, 2006).

Dil bilgisi kurallarının sadece kurallar ve kelime örnekleriyle desteklenerek aktarılması, onların kısa bir süre içerisinde unutulmasına neden olur. Verilen kural ve bilgilerin edebi eserlerden ve yazılı metinlerden seçilen örneklerle desteklenmesi, hem kuralların kolayca akılda tutulmasını sağlar, hem de dil bilgisini kurallar yığını olmaktan çıkararak okuyucunun edebî zevkinin gelişmesine yardımcı olur (Korkmaz, 2003).

Dil bilgisi öğretiminin temel amaçları şöyle sıralanabilir: Dile ilişkin saygıyı ve özgüveni oluşturmak, standartları belirlenmiş dil öğretimine yardımcı olmak, dil başarısını arttırmaya yardımcı olmak, yabancı dil öğretimini kolaylaştırmak, dil ve kültüre ilişkin farklılıklara yönelik hoşgörüyü arttırmak, bilimsel yöntem ve analitik düşünmeyi öğretmek, dili kötüye kullananlara karşı dili korumak, dilin sorunlarını anlamaya yardımcı olmak, dil hakkındaki genel bilgiyi derinleştirmektir (Hudson, aktaran Yapıcı, 1992).

Türkçe dil bilgisi öğretimi, ilkokuldan başlayarak üniversite düzeyine kadar sürdürüldüğü halde istenilen başarı bir türlü yakalanamamaktadır. Öğretmenler, dilbilgisi öğretiminde istenilen sonuca ulaşamamasında öğrencilerini suçlamakta, onların bir türlü dilbilgisi kurallarını öğrenemediklerinden dert yanmaktadır. Ancak ilköğretimden başlayıp yüksek öğretim de dâhil olmak üzere dil bilgisi öğretiminin devam etmesi ve konuların öğrencilerce anlaşılması, kabahatin öğrenciden ziyade başka yerde aranması gerektiğini bize gösterir (Başkan, 2003). Sever (2000) dil bilgisi derslerine bazı sınıflarda gereğinden fazla, bazı sınıflarda ise yeterli derecede yer verilmemesi, ayrıca bu becerinin anlama ve anlatma becerilerinin gelişmesine yardımcı olacak şekilde uygulamalı bir nitelik taşımamasını Türkçe öğretiminin temel bir sorunu olarak görmektedir.

Dil bilgisi öğretiminde öğrencilerin kazanacağı en önemli beceri, doğru cümle kuruluşunu anlamak ve kelimelerin cümle içerisindeki görevlerine göre çeşitlerini ve biçimlerini tanımak olmalıdır (Calp, 2005).

Özellikle dil bilgisi konularının öğretimine gereken önemin verilmeyişi, bu konuların öğretiminde önerilen farklı yöntem ve tekniklerin de bir türlü hayata geçirilemeyişi konuların öğretiminde ciddi bir problem olarak göze çarpmaktadır. Bu konuların

öğrencilerce iyi anlaşılabilmesi nedeniyle de dil bilgisi öğretiminde başarısızlıklar yaşanmakta, dil bilgisi konuları öğrencilerce Türkçe dersinde sevilmeyen konuların başında gelmektedir.

Günümüzde dil bilgisi öğretimi, belirli tanımlar, kurallar, sayılı ve sınırlı örnekler çerçevesinde gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Dil ve onun kuralları öne çıkartılarak, bu eğitimle etkili ve yeterli bir biçimde anlaşmanın amaç olduğu unutulmakta, öğrencilere beceri ve alışkanlığa dönüşemeyen bilgiler ezberlettirilmektedir (Sağır, 2010).

Dil bilgisi derslerinin, terimlerin öğretiminin gölgesinde bırakılmasının yanı sıra dil bilgisi kitaplarında yer alan terimlerdeki farklılıklar, tutarsızlıklar bu alanda hâlâ ayrı bir sorun olarak varlığını korumaktadır (Karadüz, 2007). Öğretmen adaylarının lisans eğitimlerinde öğrendikleriyle öğretmenlikte uyguladıkları arasındaki farklılıklar ve tutarsızlıklar, özellikle ÖSS ve SBS gibi merkezî sınavlardaki sorularda var olan terim ve yaklaşım farklılıkları bu sorunun boyutunu daha da derinleştirmektedir. Saraç'ın (2004) Milli Eğitim Bakanlığı ile Yıldırım Yayınlarından çıkmış iki Türkçe ders kitabını karşılaştırdığı çalışmasında ortak terim kullanma oranını %22,5 olarak tespit etmiş olması sorunun büyüklüğünü ortaya koymaktadır.

Dil bilgisi konularının öğretiminde karşılaşılan sorunları Özbay (2006) şu başlıklar altında toplamıştır:

1. Ezbere dayalı bir dil bilgisi öğretimi yapılmaktadır. Bu nedenle öğretilmeye çalışılan konular bir süre sonra unutulmaktadır, bu da kalıcı öğrenmenin önündeki en büyük engeli teşkil etmektedir.

2. Dil bilgisi konularının öğretiminde öğretmenler, geleneksel anlayışa bağlı, yani çağdaş kuramlardan habersiz, dil bilgisini kendilerine öğretildiği ya da kitaplarda gösterildiği biçimde öğretmektedirler. Özellikle yeni yöntem ve tekniklerin kullanılması, farklı duyu organlarına hitap eden yöntem ve tekniklerin tercih edilmesi, daha nitelikli ve daha kalıcı öğrenmeleri sağlayacak, bu sayede konular daha iyi anlaşılacaktır.

3. Öğretmenler ve dil bilgisi kitapları yazarları arasındaki gerek tanım ve terim gerekse sınıflandırma bakımından görüş farklılıkları öğrencilerin kafasında karışıklık yaratmakta, ana dili öğrenimini öğrencinin gözünde zorlaştırmaktadır. Bazı öğretmenler dil bilgisi konularını öğretirken, özellikle lisans yıllarında aldıkları dil bilgisi derslerinden ve bu derslere giren öğretim elemanlarının konu ile ilgili düşüncelerinden etkilenmekte ve bunları öğrencilerine doğrudan aktarmaktadır. Bu nedenle de nitelikli ve bilimsel bir dil bilgisi öğretiminden söz etmek mümkün olmayacaktır.

4. Dil bilgisi öğretiminde başarısızlık nedeniyle dil iyi öğrenilememekte, konuşma ve yazmada eksiklikler ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle dil bilgisini öğretiminin Türkçenin dört temel becerisinden olan okuma, dinleme, konuşma, yazma becerilerinden ayrı düşünmek ve planlamak büyük bir yanlış olacaktır.

5. Dil biliminin ortaya koyduğu yeni yaklaşımlar, dil öğretimine ve Türkçe dil bilgisi kitaplarına yansıtılmamakta, bu nedenle eskiden beri geleneksel yöntemler kullanılmaktadır.

6. Dil bilgisi kitaplarında konulara ya şekil, ya da anlam bakımından yaklaşılmakta bu durum da çelişiklere neden olmaktadır.

Milli Eğitim müfredatıyla yüksek öğretimde verilen dil bilgisi konularının öğretimi noktasındaki farklılıklar da dil bilgisi öğretiminde çelişkilere neden olmaktadır. Şöyle ki yükseköğretimde öğretim elemanlarının dil bilgisi terim ve yaklaşımlarına bakış açısının kişiden kişiye değişmesi ve kimi konularda Milli Eğitim Bakanlığının müfredatından farklı olması lisans programlarından mezun olan öğretmenleri de olumsuz etkilemekte, konularla ilgili sağlıklı bir birikim oluşturamamaktadır. Bu çelişki öğretmenlerin göreve atanmalarıyla iyice su yüzüne çıkmakta, öğretmenler lisans öğrenimi boyunca öğrendiği bazı konularla Milli Eğitim müfredatı arasında kalmaktadır.

Dönem başlarında yapılan zümre çalışmaları da önemli bir sorun olarak dikkati çekmektedir. Yeni yöntem, teknik ve yaklaşımları konuşup tartışabilecekleri zümre çalışmalarına öğretmenlerce ya gidilmemekte, ya da formalite icabı gidilmekte, bir önceki tutanağın aynısı yazıya aktarılarak bu zümre toplantıları sonlandırılmakta, bu toplantılardan istenilen verim alınamamaktadır.

Bu çalışmada öncelikle konu üzerine çalışan uzmanların dil bilgisi konularının öğretimi üzerine öne sürdükleri yöntemler incelenmiş, ardından dil bilgisi konularının öğretimiyle ilgili görüş ve öneriler ortaya konulmuştur.

Dil Bilgisi Konularının Öğretimi Üzerine Önerilen Uzman Görüşleri

Konu üzerine çalışanların başında Göğüş gelmektedir. Göğüş'ün İlköğretim Türkçe Öğretimi Programlarına kaynaklık etmiş olan "Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi" adlı kitabında dil bilgisi ve sözdizimi öğretim yöntemleriyle ilgili başlıca ilkeleri şöyle sıralar:

1-Dil bilgisi kuralları sözden ve yazıdan ayrı, hazır sonuçlar olarak öğretilemez. Böyle bir yöntem uygulama gücü de kazandırmaz. Bunun yerine öğretmen, öncelikle öğreteceği sorunu saptar. Bu sorun üzerine örnekler bulur. Örnekler öğrencilerle birlikte incelenir, benzerliklere dikkat çekilir. Benzerlikler, bir kural olarak öğrencilerle birlikte bulunur. Böylece bilinenden bilinmeyene ulaşılır.

2-Sadece dil bilgisi kurallarını öğretmek yetmez, bunların öğrencide birer beceri ve alışkanlık durumuna gelmesi için alıştırmalar yapılmalıdır.

3-Öğretimde çıkış noktası, öğrencinin karşılaştığı dil sorunları olmalıdır; başka bir deyişle öğrenci hangi kuralları bilmiyorsa ders konusu bu olmalıdır. Konuların sırasını bozmayan, söz gelişi seslerden, harflerden başlayan bir dil bilgisi öğretimi yararlı olamaz.

4-Kuralların öğretilmesinde öğrenciyi doyuracak, kuralı doğru kullanmaya yetecek derinlikte öğrenciyeye bilgi verilmeli; ona sorunu açıklayacak, tanıtacak zengin örneklerle değişik durumlar üzerine çalışılmalıdır.

5-Dil bilgisinin bütün sorunları, yalın bir şekilde değil, cümle içinde ele alınmalıdır. Çünkü düşüncelerimiz, cümle olarak anlatılır ve cümle olarak biçimlenir; sorunlar bu biçimlerde verilir.

6-Dil bilgisi gözlemleri ve alıştırmaları, yapay örnekler üzerinde yaptırılmamalıdır. Seçkin yazarlar ve bunların eserlerinde geçen sözler, incelenecek örnekleri oluşturmalıdır.

7- Dil bilgisi dersi, anadili etkinliklerine bağlı olarak okutulmalıdır.

8-Öğrencilerin ellerinde bir dil bilgisi kitabının bulunması, kural, örnek ve alıştırma için de bu kitaba başvurmaları öğrencilere kolaylık sağlayacaktır.

9-Her sınıfta, akademik olarak geri öğrenciler ayrıca yetiştirilmelidir. Bu durumda olan öğrencilere öğretmenler rehberlik yapmalıdırlar (Göğüş, 1978).

Göğüş, ayrıca dil bilgisiyle ilgili çözümlenmeler yaparken dikkat edilmesi gerekli hususları şöyle belirtir:

-Çözümenecek cümleler önemli yazarlardan seçilmeli, ancak bunlar dilin anlatım doğallığını yansıtmalıdır.

-Seçilen cümleler hiçbir şekilde değiştirilmemelidir. Çünkü değiştirilen cümle anlatım doğallığını yitirir.

-Çözümlemede öğrenci düzeyi gözetilmelidir.

-Bir cümle çözümlenirken, cümle kuruluşu yeterince anlaşılmadan, sözcüklerin çözümlenmesine geçilmemelidir (Göğüş, 1978).

Erdem'e (2007) göre dil bilgisi konularına ayrı bir ders saatinin ayrılmamış olduğu görülse de Türkçe ders saatlerinin bir bölümünün dil bilgisi kurallarını ezberletmek amacıyla geçirilmesi yaygın yapılan yanlış bir uygulamadır. Olması gereken dil bilgisinde tanımları öne çıkartmaktan ziyade, bunların kullanımdaki yerlerini sezdirip kavratmak ve bunların öğrencilerce bir beceri ve davranış haline dönüştürmektir. İşcan ve Kolukısa'ya göre (2005) ise öğretmenlerin çoğu dil bilgisini ayrı bir dersmiş gibi düşünmekte, Türkçe dersinin bütünlüğü içinde ona yer vermemektedir. Ders kitabı, defter, yazı tahtası dışında herhangi bir araç-gereç ve materyal kullanmamakta ya da kullanamamaktadır. Konular genellikle düz anlatım yoluyla işlenmekte, somuttan soyuta, bilinenden bilinmeyene gidilmemekte, dil bilgisi bir kurallar yığınıymış gibi hareket edilerek ezberci bir yol izlenmekte, uygulamalara gerektiğinde yer verilmemektedir. Dil bilgisi öğretimi, okullarda böyle yapılırca öğrenciler de ister istemez dil bilgisinden uzaklaşmaktadır.

Özbay'a göre, dil bilgisi öğretimi ezbercilikten kurtarmak için tümevarım yöntemini kullanmak gereklidir. Bu yöntemde öğrencinin ilgi, dikkat ve gözlemi çok önemlidir. Tümevarım yöntemini kullanan öğretmen öncelikle, öğrencinin ilgisini, konuyu izah etmek için kullanacağı örnekler üzerine çekmelidir. Ardından verdiği örnekler üzerinde düşünmelerini, benzer veya farklı noktalara dikkat etmelerini sağlamalı, onların gözlemleriyle örneklerden kurallara ulaşmaya çalışmalıdır. Böylece gözlem ve araştırma yoluyla çocukta ezbercilik yerine, bilimsel ve analitik düşünme alışkanlığı gelişecektir (2006). Bir öğrencinin isim, zamir, sıfat, zarf gibi dil bilgisi öğelerini ezbere bilmesinin ona sağlayacağı hiçbir fayda yoktur. Önemli olan nokta, öğrencinin Türkçeyi doğru, güzel ve etkili bir şekilde kullanmayı alışkanlık haline getirmesi, okuduğu ya da dinlediği bir metinde işlenen fikir ve duyguyu anlayıp kavrayabilmesi ve ondan zevk alabilmesidir.

Dil bilgisi derslerinde öğretilen konuların seçimi çok önemlidir. Öğrenciye gereğinden fazla konu yüklemesi yapılması, örneğin ilk ve orta dereceli okullarda dil bilgisi konularının ayrıntılı bir şekilde öğretilmesini öğrenciye yarardan çok zarar vermektedir. Bu nedenle dil bilgisi programı yapılırken gözetilecek en önemli ilke, en çok kullanılan kuralla en fazla yer verilmesi durumudur (Demirel, 2000).

“İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi” adlı kitabında Cemiloğlu, dil bilgisi konularının tanımdan kurallara, kurallardan da özelliklere ve örneklere doğru bir çizgi izlemesi halinde soyutluktan kurtarılamayacağını, soyutluktan kurtarılmadığı sürece de kavratılması ve öğretilmesinin mümkün olamayacağını belirtmiştir. Cemiloğlu bu nedenle tanım ezberletmekten kaçınılması, örnekler üzerinde öğrencinin bildikleriyle bağlantılı olarak bilinmeyene tümevarım yöntemiyle ulaşılması, bir nevi onların yeniden keşfedilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Bunların yanı sıra Cemiloğlu, dil bilgisi çalışmalarında kullanılacak örneklerin okunup değerlendirilmiş, öğrenciye kavratılmış metinlerden seçilmesi ve bunların cümle düzeyinde olması gerektiğini vurgulamıştır (Cemiloğlu, 2004).

Aydın’a (1999) göre dil bilgisi öğretimindeki yetersizlikler geleneksel dil bilgisi anlayışından kaynaklanmaktadır. Yani öğretmenler kendilerine öğretildiği ya da kitaplarda gösterildiği bir şekilde dil bilgisini öğretmektedirler. Özellikle farklı öğretim yöntem ve tekniklerin dil bilgisi öğretiminde kullanılmaması konuların tam olarak anlaşılmasına da engel olmaktadır.

Nuhoğlu vd. (2008) tarafından hazırlanan Türkçe Öğretiminde Materyal Tasarımı adlı eserde, dil bilgisi öğretimi için ayrı bir başlık açılmış; isim, sıfat, zarf, zamir, fiil, bağlaç, ses olayları, cümlenin öğeleri ve noktalama işaretleri gibi konular Karagöz-Hacivat oyunlarının yanı sıra, çeşitli materyaller kullanılarak aktarımlarına örnekler verilmiş, özellikle dil bilgisi öğretiminde materyal kullanımına salık verilmiştir.

“Türkçe Öğretimi” adlı kitabında Demirel, dil bilgisi öğretiminde amacın öğrencilere kuramsal bilgi vermek değil, öğrencilerin Türkçedeki anlama ve anlatma güçlüklerini ortadan kaldırmak olduğunu belirtir. Bu sayede öğrenciye uygulama gücü kazandırılması ve öğretim yöntemlerinin de bu becerileri kazandırmaya yönelik olarak düzenlenmesi sağlanır. Demirel, dil bilgisi çözümlerinin amacının, sözcüğün ya da cümlenin yapı, kuruluş ve görev yönünden incelenmesi olduğunu vurgular (Demirel, 2000).

Türkçe öğretimi üzerine çalışan araştırmacılardan biri olan Ünal da “Türkçe Öğretimi” adlı kitabında dil bilgisi konularının öğretimi üzerine; “Dil bilgisi bağımsız bir ders olarak değil, okuma-anlama işi ile birlikte yürütülmelidir. Bu dersle ilgili çalışmalar öğrencilerin anlama, konuşma, yazma becerilerini geliştirmeye yönelik olmalıdır... Dil bilgisi kavramları, öğrencilere kural ezberleterek değil, sezdirme ve uygulama yoluyla verilmelidir” şeklinde değerlendirmede bulunmuş, dil bilgisi öğretiminde ağırlık verilmesi gereken başlıca beceri alanlarını da, doğru söyleyiş, kelime bilgisi, doğru cümle kurma, yazım, noktalama olmak üzere beş başlık altında incelemiştir (Ünal, 2006).

Konu üzerine çalışan uzmanlardan biri olan Yıldız, “Türkçe Öğretiminde Alternatif Yöntemler” adlı kitabında, “Dil bilgisi çalışmaları bağımsız bir ders olarak değil, okuma, anlama, yazma ve konuşma alanlarıyla birlikte yürütülmeli, bunları geliştirici nitelikte olmalıdır... Dil bilgisi kavramları, kural ezberleterek değil, sezdirme ve uygulama yoluyla verilmelidir” şeklinde değerlendirmede bulunmuştur (Yıldız, 2003).

Dil bilgisi öğretiminde karşılaşılan sorunların başında kural ezberlemenin geldiğini belirten Kavcar, dil çalışmalarında esas olanın kural ezberletmek değil, gösterme ve uygulamalarla kuralı sezdirme, uygulamalar sonucunda da kurala ulaşmak olduğunu vurgulamıştır (Kavcar vd., 1997).

Öz, dil bilgisi dersinin, bağımsız bir ders olarak verilmesi yerine okuma metinleri üzerinde Türkçenin diğer etkinlikleriyle birlikte verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Okuma

metinleri üzerinde yapılacak dil bilgisi çalışmaları, parçanın doğru okunmasını ve anlaşılmasını sağladığı gibi, öğrencilerin konuşmalarını ve yazmalarını da geliştirecektir (Öz, 2001).

Sağır da “İlköğretim Okullarında Dil Bilgisi Öğretimi” adlı yazısında konuyla ilgili olarak :“... dil bilgisinin tanımları, kuralları öne çıkartılarak değil, bunların kullanımındaki yeri sezdirilip, kavratılarak öğrencilerin benzer beceri ve davranışlar kazanmaları sağlanmalıdır” şeklinde değerlendirmede bulunmuştur (2002: 32).

Dil bilgisi öğretimi günlük konuşma dilinden bağımsız olarak ele alınmalıdır. Dil bilgisi, çocukların kendi hayatlarıyla okudukları edebi eserler arasında bağı kurguladığından edebi metinler yardımıyla yapılmalıdır. Böylece öğrenciler bireysel dil tecrübelerinden hislerini açıklama sürecini ve kelimelerin anlatım gücünü kavrarlar (Huchinson vd., 2002).

Dil bilgisi dersinin her konusu, öğrencinin dil becerilerinin geliştirilmesinde bir etkinlik alanı olarak düşünülmeli, dil bilgisi dil becerilerine ulaşmada araç olabilmelidir. Önemli olan nokta dil bilgisi kurallarının metinde bulunmasından ziyade öğrencilerin bunları doğru ve yerinde kullanabilmesi, bunları kullanırken dil becerisine kattığı değeri sezmesi ve kendi dil yapısını oluştururken bunları başarıyla kullanabilmesidir (Karadüz, 2007).

Sonuç ve Öneriler

Dil bilgisi konularının öğretimi üzerine yapılan çalışmalarda yer alan öneriler çoğunlukla yukarıda belirttiğimiz şekildedir. Bu önerilerin ilki olan Beşir Göğüş’ün dil bilgisi konularının öğretimi üzerine önerilerini incelediğimizde dikkatimizi çeken husus, bugün de özellikle ilköğretimde Türkçe öğretimi programında yer alan aktif öğrenme ve çoklu zekâ kuramıyla paralel yönde olduğudur. Bunların yanı sıra Göğüş’ün görüşlerinde katılmadığımız nokta, daha önceki bölümde üçüncü maddenin hemen ardından belirttiğimiz, “Konuların sırasını bozmayan, söz gelişi seslerden, harflerden başlayan bir dil bilgisi öğretimi yararlı olamaz” şeklindeki görüşüdür. Burada ilk olarak akla gelen şey, sesleri bilmeyen bir öğrencinin harfleri, harfleri bilmeyen bir öğrencinin heceleri ya da ismi bilmeyen bir öğrencinin sıfat tamlamasını öğrenmesinin nasıl mümkün olacağıdır. Yine bu düşünce Türkçe öğretimi programında önemli olan yapısalılık kuramına da terstir. Bu yüzden sözdizimi konularının öğretiminde sistematik bir sıranın takip edilmesi daha doğru olacaktır.

Yukarıda saydığımız uzman görüşleri dikkatle incelendiğinde, hepsinin de Beşir Göğüş ile paralel görüşler bildirdikleri görülecektir. Bunların yanı sıra konu üzerine çalışmalar yapan uzmanlar, dil bilgisi konuları içerisindeki ihtilafli konulara hiç değinmemişler, bunlarla ilgili herhangi bir fikir beyan etmemişlerdir.

Sonuç olarak konu üzerine şu önerileri getirebiliriz:

Dil bilgisi konularının öğretiminde geleneksel yöntem ve tekniklerden ziyade daha nitelikli ve daha kalıcı öğrenmelerin sağlanabileceği yeni yöntem ve teknikleri kullanmak gereklidir. Bu çağdaş yöntem ve tekniklerin haricinde öğrencilerin dikkatlerini çekecek hikâyelerden, resimlerden ve materyallerden faydalanılması, özellikle soyut zekâların henüz gelişmesi ilkökul 5. sınıf öğrencileri için daha kalıcı öğrenmelerin sağlanmasında yardımcı olacaktır. Örneğin sıfatlar konusu anlatılırken, sıfatların adların önüne gelmesi özelliğini,

tahtaya çizilen bir at resmi ile fare (sıçan) resmi üzerinde göstermek, bunların arasında çok sıkı bir arkadaşlık ilişkisi olduğundan ve nereye giderlerse gitsinler önde sıçan, arkada atın bulunduğundan (sıçan+at / sıfat + ad) bahseden bir hikâye anlatmak ve sonrasında sıfat ile ad arasında bir köprü kurarak öğrencilerin dikkatini çekmek ve konunun öğrencilerce daha iyi kavranmasına katkı sağlayacaktır.

Eğitim fakültelerinin Türkçe öğretmenliği bölümündeki dil bilgisi derslerinde kullanılan öğretim yöntem ve teknikleri gözden geçirilerek güncellenmelidir. Böylece eğitim alanındaki gelişmelerden, yeni yöntem ve tekniklerden yararlanılabilecek, yetişen yeni öğretmenler bu bilgilerle donanmış olarak meslek yaşamlarına başlayacaklardır.

Türkçe dersi okuma, anlama, dinleme, yazma becerileriyle birlikte bir bütündür. Dil bilgisi öğretimi de bu bütünün bir parçasıdır. Bu yüzden dil bilgisi öğretimi kesinlikle Türkçe dersi içinde ayrı bir dal olarak düşünülmemeli, diğer alanlar olan konuşma, yazma, dinleme, anlama ve görsel okuma becerileriyle birlikte ele alınmalıdır.

Dil bilgisi konuları öğretilirken işe tanımlamalarla başlanılmamalı, tümevarım yöntemi kullanılmalıdır (Çiftçi, 2006). Tanımla başlanması halinde öğrenci ezberciliğe yönlendirilmiş, bu nedenle de kalıcı bir öğrenme gerçekleşmemiş olacaktır. Bu yüzden öğrencilere konuyla ilgili örnekler verilmeli, bu örneklerden tanımlara öğrenciler kendileri ulaşabilmelidir.

Dil bilgisi konularının öğretiminde ilk olarak, tüm öğrencilere daha önce işlenmiş konuyla ilgili ortak bir metin verilmeli, öğretilecek konuyla ilgili örneklerin bu metinler üzerinde öğrencilerce bulunması sağlanmalıdır. Ardından, bulunan örnekler tahtaya yazılmalı, bu örneklerdeki belirgin özellikler öğrencilere sezdirilerek konular kavratılmalı, konuyla ilgili tanım ve bilgilere öğrencinin bizzat kendisinin ulaşması sağlanmalıdır.

Dil bilgisi konularının öğretiminde kullanılacak örnekler çok önemlidir. Bu nedenle dil bilgisi konularıyla ilgili kullanılan örneklerin seçiminde titizlik gösterilmeli, örnek metinler ya da cümleler, öğrencilerin seviyelerine uygun ve Türkçeyi iyi kullanan yazarlardan seçilmelidir.

Konular kavratılırken mümkün olduğunca öğrenci aktif tutulmalı, farklılık ve benzerliklerin öğrencilerce bulunması sağlanmalıdır. Öğretmen bu süreçte sadece yol gösterici bir rol üstlenmeli, kendi amaçları doğrultusunda öğrencileri bilinçli olarak yönlendirmelidir.

Eğitimin her alanında kalıcılığı sağlamanın yolu kişinin öğrendiklerini günlük hayatla ilişkilendirebilmesidir. Dil bilgisi öğretiminde de başarıya ulaşabilmek için, öğrencilere öğrendikleri konuyu günlük hayatla ilişkilendirmeleri sağlanmalı, bu konuda onlara yardımcı olunmalıdır.

Öğretmen, öğrencinin dil bilgisi konularıyla ilgili öğrendiklerini kendi sözlü ve yazılı anlatımlarında kullanmalarını ve uygulamalarını sağlamalı, bunun için önerilerde bulunmalıdır. Bu sayede öğrenci dil bilgisi kurallarını daha sağlıklı bir şekilde öğrenecektir.

Günümüzde dil bilgisi üzerine yazılan pek çok eserde yazarlar, bilimsel bir duyarlılıkla hareket etmemekte, dil bilgisi konularından bazıları hakkında sağlıklı bilgiler ortaya koyamamaktadır. Bu yüzden öğretmen, dil bilgisi konularından ihtilaflı olanları verirken bilimsel bir duyarlılıkla hareket etmeli, mevcut kitaplardaki eksiklikleri ve yanlışlıkları dikkate alarak davranmalıdır.

Dil bilgisi konuları anlatılırken kullanılan öğrenme ortamı, öğrencilere beceri kazandıracak nitelikte olmalıdır. Konular anlatılırken bilgisayar, yansıtıcı, tepegöz, cd, kasetçalar ve benzeri teknolojik araç-gereçlerden yararlanılmalıdır. Çünkü birden fazla duyu organına hitap eden eğitim, daha kalıcı ve daha anlaşılır olacaktır.

Dil bilgisi öğretiminde öğrencilerin öğrendiklerini alışkanlık haline getirmelerini sağlamak için onlara çalışma kâğıtları verilmeli ve bunlar öğretmenlerce takip edilmelidir.

Özetle yukarıda sayılan bu yöntemlerin takip edilmesi halinde dil bilgisi konularının öğretimi sıradanlıktan ve sıkıcılıktan kurtulacak, konular öğrencilerce daha iyi kavranacak ve kalıcı öğrenmeler sağlanacaktır.

Kaynakça

- Aksan, D. (1998). *Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Akyol, H. (2006). *Yeni Programa Uygun Türkçe Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Aydın, Ö. (1999). Orta Okullarda Dilbilgisi Öğretimi Üzerine Öğretmen Görüşleri. *Tömer Dil Dergisi*, Sayı:81, s.25.
- Başkan, Ö. (2003). *Bildirişim, İnsan Dili ve Ötesi*. İstanbul: Altın Kitapları.
- Calp, M. (2001). *İlköğretim Okulları İkinci Kademe Dil Bilgisi Öğretimi Üzerine Bir İnceleme*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Erzurum Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cemiloğlu, M. (2004). *İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi* (4.Baskı). İstanbul: Aktüel Yayınları.
- Çiftçi, M. (2006). *Türkçenin Çağdaş Sorunları, Türkçe Öğretiminin Sorunları* (2. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Demirel, Ö. (2000). *Türkçe Öğretimi* (2.Baskı). İstanbul: Pegema Yayınları.
- Demirel, Ö. (2003). *Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri İçin Türkçe Öğretimi*. Ankara: Pegema Yayınları.
- Eker, S. (2003). *Çağdaş Türk Dili*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Erdem, İ. (2007). *İlköğretim II. Kademe Dil bilgisi Öğretiminin Sorunları Üzerine Bir Araştırma*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Göğüş, B. (1978). *Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi*. Ankara: Gül Yayıncılık.
- Hudson, R. (1992). *Teaching Grammar: A Guide for the National Curriculum*. Oxford UK: Blackwell Publishers.
- İşcan, A. ve Kolukısa, H. (2005). *İlköğretim İkinci Kademe Dil Bilgisi Öğretiminin Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri*. 15 Eylül 2012, <http://e-dergi.atauni.edu.tr/index.php/SBED/article/viewFile/183/177>.
- Kahraman, T. (2005). *Çağdaş Türkiye Türkçesi Dil Bilgisi* (3.Baskı). Ankara: Du-Mat Matbaası.

- Karadüz, A. (2007). *İlköğretimde Türkçe Öğretimi*, "Dil bilgisi Öğretimi". Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Kavcar, C.; Oğuzkan, F.; Sever, S. (1997). *Türkçe Öğretimi*. Ankara: Engin Yayınları.
- Nuhoğlu, M.; Özsoy, T.; Aydın, A. (2008). *Türkçe Öğretiminde Materyal Tasarımı*. İstanbul: Nobel Yayıncılık.
- Öz, Feyzi (2001). *Uygulamalı Türkçe Öğretimi*. İstanbul: Anı Yayıncılık.
- Özbay, M. (2006). *Özel Öğretim Yöntemleri II*. Ankara: Öncü Kitap.
- Sağır, M. (2002). "İlköğretim Okullarında Dil bilgisi Öğretimi". 15 Ekim 2012, http://turkoloji.cu.edu.tr/DILBILIM/sagir_01.doc.
- Sağır, M. (2002). *Türkçe Dil Bilgisi Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Saraç, H. (2004). *İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Dil Bilgisi Öğretimi Üzerine Bir İnceleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sever, S. (2000). *Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme* (3. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- TC Milli Eğitim Bakanlığı (2005). *Türkçe Öğretim Programı 6-8*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi.
- Türk Dil Kurumu (2005). *Türkçe Sözlük* (10. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ünalın, Ş. (2006). *Türkçe Öğretimi* (3. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yalçın, A. (2002). *Türkçe Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Akçağ Yayıncılık.
- Yıldız, C. (2003). *Türkçe Öğretiminde Alternatif Yöntemler*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yıldız, C. (Ed). (2006). *Kuramdan Uygulamaya Türkçe Öğretimi*. Ankara: Pegema Yayıncılık.